

KAZIMIERA HŁAKOWICZÓWNA – O INTERPRETĂ A LIRICII ROMÂNEȘTI

Maria Vârcioroveanu

Institutul polonez din București a pus la dispoziția cititorilor de limbă polonă o impresionantă publicație în patru volume¹, *Opera Omnia* a poetei poloneze Kazimiera Hłakowiczówna (1892-1983), publicație care îi interesează în mod vădit și pe români. Volumele unu, doi și trei prezintă creația originală a poetei – poezie, proză poetică, dramă -, în cadrul căreia își află cuprins bogat impresii asupra vieții și obiceiurilor poporului nostru; cel de-al patrulea volum - consacrat operei de translație din poezia germană, engleză, rusă, română și maghiară, - deschide cititorului polonez o fereastră spre pătrunderea în universul spiritual românesc.

Numele poetei este bine cunoscut românilor de mai bine de o jumătate de veac; deținătoare a numeroase premii literare poloneze și străine, ce o recomandau printre scriitorii de vârf ai secolului al XX-lea, Kazimiera Hłakowiczówna se numără printre cei mai harnici interpreți ai liricii românești peste hotare. Un interpret dintre cei recomandați de teoreticienii artei traducerii, la care stăpânirea limbii-țintă se conjugă nu numai cu o bogată intuiție artistică, dar și cu o cunoaștere intimă a mediului din care s-au înălțat opera și creatorul. Într-un interviu prilejuit de acordarea premiului „Jan Kasprowicz”², poeta își mărturisea non-apetența pentru munca de traducere, socotind-o derută în creație; totuși, „cu versurile românești lucrurile se petrec altfel, ele au o istorie puțin obișnuită”.

Pentru Hłakowiczówna, această istorie a început în vara anului 1937, când ne trecea pentru prima oară pragul țării, la invitația Uniunii Femeilor

¹ Kazimiera Hłakowiczówna, *Poezje zebrane*, Toruń, ed. ALGO, 1999, 4 vol.

² „Expres” rozmawia dziś z Kazimierą Hłakowiczówną”, „Ekspres Poznański”, 2 iunie 1972.

(cu studii universitare) din România¹. Venea la noi pe acea punte a păcii, a apropierii și buneii cunoașteri reciproce între națiuni, cu entuziasmul aceluia îndemn trăit intens de Europa anilor interbelici, la Liga Națiunilor, unde, ca reprezentantă a Poloniei o întâlnește, în 1932, pe reprezentanta României, Elena Văcărescu.

Un turneu de conferințe ținute la Iași, București, Cluj, Timișoara, Arad, Constanța, Oradea și Lupeni a lăsat în urmă câteva frumoase reportaje publicate în patria sa. Ele împărtășeau polonezilor impresii despre o lume care abia i se dezvăluise, în contacte fugare, dar în esența căreia căutase a pătrunde cu ascutime de spirit. Observațiile ei surprind prin consonanța cu unele reflecții românești – încercări de autodefinire – precum cele pe care ni le împărtășea autorul *Trilogiei culturii*. Dacă, pentru Lucian Blaga, „Frumosul este aici un fel de a fi, o existență organică, o existență profundă, ca atare”, aflăm la scriitoarea poloneză o uimitoare înrudire de viziune: „Tradiția frumosului în România se află pe primul plan (...). Acolo totul pare a se perinda în cadrul unei frumuseți eterne care se moștenește neștirbită de la o generație la alta și care se manifestă în orice clipă, în chipul cel mai firesc, fără constrângere, fără a se întoarce spre sine”².

Reportajul *Jaka jest Rumunia* luminează câteva trăsături din care se încheagă în conștiința poetei imaginea spirituală a românului: seninătate, bună-cuviință, echilibru, duh de pace protegitor, un omenesc viu, sensibil, esteticul ca un dat existențial, superior, de profunzime.

Kazimiera Hłakowiczówna cunoaște România nu numai sub tihnitul cer de pace. Doi ani mai târziu, în 1939, o abate pe meleagurile noastre, unde legase prietenii, catastrofa războiului. Se refugiază la Cluj, stabilindu-se în casa guvernatorului Transilvaniei de Nord, unde predă copiilor acestuia limbi străine. Locuitorii de astăzi ai Clujului, precum și cei ce poposesc mai îndelung în orașul de pe Someș văd pe una dintre clădiri o placă memorială care îi poartă numele. Clujul a fost pentru poetă nu numai spațiul geografic al unei peregrinări silite, care a durat opt ani, însă și locul unei dramatice, dar bogate experiențe omenești, printre cei care au primit-o „z prawdziwą dobrocią” (cu adevărată bunătate).

¹ Maria Vărcioroveanu, *O poloneză care a iubit România - Kazimiera Hłakowiczówna*, București, Editura Printech, 2003, p.20,21.

² Kazimiera Hłakowiczówna, *Jaka jest Rumunia* (Cum este România), „Prosto z mostu”, Varșovia, 16 august 1937.

În decursul celor opt ani, Iļa (cum îi spuneau cei apropiați) nu a avut voie să părăsească orașul, fiind nevoită să privească peisajul românesc „de la o singură fereastră”. Îmbogățită cu o tematică inspirată de acest nou peisaj, creația sa stă mărturie unei integrări sensibile în atotzilnicul românesc, precum ciclul de poezii scrise între anii 1940-1945¹, sau volumele de proză *Niewczesne wynurzenia* (Mărturisiri târzii, 1958), și *Z rozbitego fotoplastykonu* (Dintr-un caleidoscop spart, 1957), publicate în Polonia, după repatriere.

În timpul refugiului, la Cluj, de îndată ce ne deprinde graiul, traduce, la început cu ajutorul Maicii Lucia², mama savantului Valeriu Bologa, - istoric al medicinei universale și românești – apoi singură, un ciclu de versuri populare din Transilvania, *Flori de sânge* (cântece ostășești din timpul primului război). Și tot atunci se apropie de poezia cultă, de Mihai Eminescu, poetul îndrăgit, din care traduce câteva poezii, de Lucian Blaga, Alexandru Philippide, Octavian Goga. Unele traduceri au apărut în presa poloneză a vremii, de pe teritoriul românesc, chiar atunci, în anul 1940. Pentru opera sa de apropiere polono-română, guvernul român de atunci a răsplătit-o, înmânându-i Ordinul „Coroana României în grad de comandor”³.

Revenind în România, în anul 1965, ca oaspete, „într-o călătorie sentimentală”, cum îi plăcea s-o numească, la invitația Uniunii Scriitorilor, poeta regăsește cu emoție trăirea de lumină și căldură a acestui pământ, unde „înflorește nestăvilită bunătatea oamenilor”. În cuvântul de „Bun găsit” se adresa cu recunoștință providențialilor ei foști con-orășeni: „Comme je suis heureuse de revoir, enfin, ce beau pays, ou j’ai passé huit année et demie de ma vie...”

Refugiée chez vous en septembre 1939, repatriée en décembre 1947, je me suis souvent demandée, si jamais j’allais avoir l’occasion de vous exprimer par combien des liens je me sens attachée à la Roumanie.

Dix sept ans ont passé depuis, mais ils n’ont pas oblitéré le souvenir poignant mais doux de cette douloureuse époque que j’ai vécue pendant la guerre au milieu des vôtres dans l’Ardeal du Nord. Comme réfugiée, je ne pouvais pas circuler librement, mais dans les limites de l’ancienne et

¹ Kazimiera Iļakowiczówna, *Poezje 1940-1945*, Varșovia, ed. PAX, 1954; *Niewczesne wynurzenia*, Varșovia, ed. PIW, 1958; *Z rozbitego fotoplastykonu*, Varșovia, ed. PIW, 1957.

² Vârcioroveanu, *op.cit.*, p. 31.

³ *Ibidem*, p.138.

vénérable ville de Cluj, comme on a été bon pour moi! Non seulement m'a-t-on reçu avec amitié, mais on a fermé les yeux sur les lacunes dans mes documents - bien naturelles vu les circonstances – on m'a permis de travailler et, quand – après l'année '44 – tout le monde souffrait à causes des conditions difficiles d'après guerre, personne ne m'a fait comprendre que j'étais une bouche de trop dans la contrée.

Entre autres je me souviens qu'à la veille de mon départ définitif (en 1947), une belle et brave paysanne du village Gilău m'apporta comme cadeau une miche de pain – grand rareté à cette époque – et me dit:

- *Domnișoară*, quand vous serez trop vieille pour gagner votre vie chez vous, venez à Gilău pour vos dernières années. On vous logera, on vous nourrira et vous donnerez des leçons de langues à nos enfants.

Je n'ai jamais oublié Maria Lăpușan, comme je n'ai rien oublié de toute cette dangereuse aventure à Cluj: ni les bombardements, ni les blessés, ni l'ésprit de sacrifice et de dévouement de mon entourage, et je suis heureuse de pouvoir le dire de vive voix à l'heure qu'il est.

Soyez, donc, tous bénis pour l'hospitalité dont je fus l'objet chez vous, pendant cette guerre!

Que le succès couronne vos efforts, qu'une paix sans fin fasse fleurir vos arts!

Merçi de tout coeur!"¹.

¹ „Cât sunt de fericită să revăd, în fine, această frumoasă țară în care am petrecut opt ani și jumătate din viața mea!... Refugiată la voi în septembrie 1939, repatriată în decembrie 1947, m-am întrebat adesea dacă voi ajunge vreodată să am prilejul de a vă mărturisi prin câte fire mă simt legată de România.

Au trecut șaptesprezece ani de atunci, dar ei nu pot șterge amintirea ascuțită dar dulce a acelei epoci dureroase pe care am trăit-o în timpul războiului, în mijlocul alor voștri (în Transilvania). Ca refugiată, nu puteam circula liber, dar în limitele vechiului și venerabilului oraș Cluj, cât de bun a fost el pentru mine! Nu numai că m-a primit cu prietenie, dar a închis ochii la lacunele din documentele mele sau mi-a permis să lucrez și, când, după 1944, toată lumea suferea din cauza condițiilor grele de după război, nimeni nu a căutat să-mi dea de înțeles că eram o gură în plus în regiune. Printre altele, îmi amintesc că în ajunul plecării mele definitive (în 1947), o frumoasă și bravă țărancă din satul Gilău mi-a adus în dar o pâine rotundă – mare raritate la vremea aceea – și mi-a zis:

- *Domnișoară*, când veți fi prea bătrână pentru a vă putea câștiga existența la voi, veniți la Gilău pentru ultimii dumneavoastră ani ai vieții. Vă vom găzdui, vă vom hrăni, iar dumneavoastră veți da lecții de limbi copiilor noștri. - Nu o voi uita niciodată pe Maria Lăpușan, precum nu am uitat nimic din toată acea cumplită experiență de la Cluj: nici bombardamentele, nici suferințele, nici spiritul de sacrificiu și devotamentul celor din preajma mea și sunt fericită să pot spune cât pot de tare la această oră: Fiți, dară,

Ani și ani, Kazimiera Hłakowiczówna a purtat în adâncul sufletului dorința de a-și exprima recunoștința față de poporul român, pentru ospitalitatea oferită în acei ani greu încercați. De aceea, după ultima sa călătorie la noi, în 1965, promite a traduce poezie românească „cât o vor ține puterile”. Nu și le economisește, lasă de o parte propria creație și nu se dă învinsă de boală sau de bătrânețe. În scrisoarea din 14 iulie 1967 ne informa că a depus la Editura de Stat - P.I.W. - o culegere de versuri românești – 116 poezii –, însoțită de o introducere și tablă de materii¹.

Din păcate, editura de Stat P.I.W. a renunțat la planul său de a le tipări. „Totul a apărut în presă, dar e păcat, s-a irosit posibilitatea de a apărea ca întreg”, nota traducătoarea în scrisoarea din 2 martie 1970².

Cele 116 titluri de poezii traduse încheagă imaginea unei largi perioade din literatura noastră clasică și contemporană, începând cu Iancu Văcărescu, Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga, George Topârceanu, George Bacovia, Lucian Blaga, Panait Cerna, Miron Radu Paraschivescu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu și alții.

Odată săvârșit actul creator al transferului de valori, traducătoarea veghează la soarta operei adoptive, chibzuiește și îi alege drumul pe care să ajungă la un cerc de cititori cât mai larg și eterogen. De aceea, le rostuieste tipărirea în ziare și reviste, dintre cele mai felurite profiluri, de la cele literare de prestigiu, precum „Poezja”, „Życie literackie”, până la săptămânalul pentru sate „Wieści”.

„Eu am dorit – mărturisea într-o scrisoare³ – să cunoască aceste poezii cititori de toate categoriile, cât mai mulți, să se obișnuiască cu apariția lor în gazete, să le aștepte”.

Kazimiera Hłakowiczówna se dovedește o excelentă traducătoare; o ilustrează magistral traducerea poeziei eminesciene. În volumul de versuri Eminescu, *Poezje*, Varșovia, P.I.W., 1960, alcătuit de poetul St. Dobrowolski, în colaborare cu câțiva poeți-traducători, poeziile

binecuvântați cu toții pentru ospitalitatea cu care m-ați dăruit cât am fost la voi în timpul războiului. Fie ca succesul să încununeze eforturile voastre, ca o pace fără sfârșit să facă să înflorească artele voastre. Mulțumesc din toată inima!” (tr.n. M.V.).

¹ *Idem*, p.89.

² *Ibidem*, p.103.

³ *Ibidem*, p. 39.

La steaua, O, mamă, Somnoroase păsărele, semnate de poetă, sunt cele mai izbutite.

Traducerea realizată prin procedee multiple, fie prin modulare, fie prin juxtapuneri sau prin transferuri sintactice, redă fidel dinamismul lăuntric al versului eminescian, pulsarea lui vie.

Confruntarea a două transpuneri în limba polonă a poeziei *La steaua* ar grăi despre modul cum restituie particularitățile prozodice ale celor doi traducători, Ryszard Dobrowolski și Kazimiera Hłakowiczówna.

Kazimiera Hłakowiczówna Mihail Eminescu Ryszard Dobrowolski

Do gwiazdy której widać wschód	La steaua care a răsărit	Ta gwiazda której blask dziś padł
Droga jest taka długa	E-o cale atât de lungă	Tak od nas jest oddalona
Źe tysiąc lat ubiegło wprzód	Că mii de ani i-au trebuit	Źe trzeba by tysięcy lat
Nim błysła światła smuga	Luminii să ajungă	By światło jej doszło do nas:

Kazimiera Hłakowiczówna Mihail Eminescu Ryszard Dobrowolski

Może od dawna w drodze zgasł	Poate demult s-a stins în drum	Może od dawna zgasło gdzieś
Jej promień na błękicie	În depărtări albastre,	Po drodze w błękicie głębokim
A ledwo dziś dobiega nas	Iar raza ei abia acum	A promień jej dopiero dziś
Ślad jej gwiazdnego zycia.	Luci vederii noastre.	Zabłysnął przed naszym wzrokiem.

Hłakowiczówna rămâne fidelă acelei „estetici a rimei” despre care se vorbește la analiza poeziei eminesciene și demonstrează o înțelegere superioară a funcționalității prozodice; respectă alternanța versului octosilabic cu cel heptasilabic din original, redă jocul armonios al iambilor.

Cadența versului la Dobrowolski suferă datorită încălcării periodicității din succesiunea timpilor. Jocul iambilor regulat devine o variație de ritmuri, în dauna armoniei.

Economia versului, cadența lui este mai bine realizată de poetă prin juxtapunere, prin evitarea cuvintelor sintagmatice:

Istniała – nie widziano jej	Era pe când nu s-a zărit,	Źyła gdy jej nie widział nikt
Dziś nie ma jej, a świeci	Azi o vedem și nu e.	Dziś widzیم ją, a jej już nie ma.

Dobrowolski trece de la intenția reflexivă la cea tranzitivă atunci când, prin intercalarea pronumelui nehotărât *gdzieś (undeva)*, sau când

adaugă negației *nie ma (nu e)* adverbul *już (mai)*, urmărește să dea un plus de claritate. Or, se știe, la Eminescu tranzitivitatea este mărginită, în timp ce reflexivitatea este infinită; iar pronumele nehotărâte *undeva, ceva* nu se întâlnesc în poezia eminesciană. Lirismul este exterior, vine din plăcerea acustică, posibilitățile sale expresive datorându-se resurselor fonetice. Limba-sursă este departe de o înrudire genealogică, de o apropiere tipologică cu limba-țintă. Așadar, cu atât mai dificilă este recuperarea jocului de sunete într-o poezie ca *Somnoroase păsărele*. Totuși, traducerea Hłakowiczówniei realizează acel „curent melodic vibrator” și „deplin echilibru lingvistic”, cum caracteriza Tudor Vianu poezia lui Eminescu. Cadența plăcută și dinamismul lăuntric al metrului este realizat prin respectarea versului octosilabic, în succesiunea regulată a timpilor tari și slabi. Gradația acustică din *Somnoroase păsărele* este recuperată prin quasimodulare, recurgându-se la repetiția cu inversiune *senne ptaki, ptaki senne* pentru a echivala efectul adormitor al cântecului de leagăn:

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună
Se ascund în rămurele
... Noapte bună !

Senne ptaki, ptaki senne
Wieczór w gniazdach swych świergocą
Kryją głowy w krzaki ciemne
... Dobrej nocy!

Doar izvoarele suspină
Pe când codrul negru tace
Dorm și florile-n grădină,
Dormi în pace !

Zastygł czarny bór na czatach
Wzdycha woda w leśnym zdroju,
I śpi ogród pełen kwiatów
Śpi w spokoju !

Trece lebăda pe ape,
Printre trestii să se culce
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce !

Łabędziowi z nocną rosą
Trzciny szum zamyka oczy
Niech ci aniołowie niosą
Sen najślodszy !

Peste-a nopții feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis și armonie,
Noapte bună !

I feeria nocy płonie,
Przy księżycu. Sny się złoćą
Od pogody i harmonii
Dobrej nocy !

Cum versurile au o muzicalitate exterioară și nu pretind – semantic – o transparență mai adâncă, traducătoarea sacrificială uneori sensurile stricte pentru a păstra atmosfera intimă a poeziei.

Łlakowiczówna nu recurge la un calc semantic, ci creează o altă imagine - *Trzciny szum zamyka oczy* (Foșnetul trestiei îți închide ochii); originalul indică trestiele ca loc de retragere spre odihnă, traducerea evocă foșnetul lor, atributul, efectul adormitor. Se adaugă, astfel, reflexul viziunii traducătoarei. Totodată, complementul de imagine indică integrarea interpretei în universul acustic al poetului, alcătuit din șoapte, foșnete, murmure, cu efect narcotic.

Încununându-i strădania, televiziunea poloneză a alcătuit un original scenariu, intitulat *Jodły podniebne* (Brazi până la cer), prezentat în vara anului 1970, în cadrul unei emisiuni de poezie universală. Autorii scenariului au reținut motivul bradului, accentuat în arta populară românească nu numai ca fenomen peisagistic, dar și ca „simbol al vitalității și diversității culturii și spiritului românesc”¹. Comentatorii scenariului subliniau una dintre caracteristicile literaturii române, îi accentuau originalitatea: „Rareori se întâmplă când lirica reușește să îmbine într-un tot atât de încheșat curentul popular cu experiențele poeziei de avangardă europene, așa cum se întâmplă cu poezia românească. Prin înrudirea de limbă, românii sunt legați de marea tradiție a bazinului mediteranean, iar de aici cu poezia franceză, îndeosebi cu perioada simbolistă (...). Legătura strânsă cu folclorul dă versurilor acest farmec irepetabil care ne poartă spre străvechi ceremoniale agreste. Prin aceste tălmăciri, Kazimiera Łlakowiczówna a deschis cititorului polonez calea spre tezaurul de preț al poporului român, ea l-a îmbiat spre cunoașterea mai profundă a culturii și a permanențelor sale”.

Ediția *Poezje zebrane* a Kazimierei Łlakowiczówna, publicată la Toruń în anul 1999, este o întreprindere uriașă, depusă de sârguincioșii ei autori – Jacek Besiada, Aleksandra Żurowska-Włoszczyńska și Józef Ratajczak –, întrucât cuprinde cercetarea operelor publicate în volume de autor, în culegeri de poezii, în reviste, în ziare, precum și a celor aflate în arhivele bibliotecilor, în special în biblioteca de la Kórnik, unde poeta și-a depus arhiva.

¹ „Radio i telewizja. Tygodnik. Programy 20/26. 07. 1970”, p. VI, *Rumuńskie „Jodły podniebne” Kazimierzy Łlakowiczówny* – 26.07, godzina 17; vezi și Vârcioroveanu, *op. cit.*, p. 39.

Traducerile inserate în volumul al IV-lea constituie o culegere completă de texte, preluate atât din volume¹, cât și din reviste, publicații săptămânale, la care se adaugă și textele nepublicate până acum, dactilografiate și depuse de poetă la arhiva mai sus amintită. Unde a fost cazul, s-a menționat și prima tipărire a traducerilor. Ne întrebăm dacă a fost consultat și manuscrisul volumului de traduceri din lirica română, cele 116 titluri, prevăzut cu un cuvânt introductiv al poetei și depus de aceasta la P.I.W., în anul 1968².

Această valoroasă ediție, de restituire integrală, lucrată cu dragoste și cu acribie științifică, este pentru noi deosebit de prețioasă. Vine să completeze tabelul traducerilor Hłakowiczównei, tabel întocmit de noi potrivit mărturisirilor ei din scrisori și după publicațiile pe care, în timp, ni le-a trimis.

Totodată, ne pune la dispoziție textele integrale ale traducerilor, ceea ce face posibilă, în viitor, o analiză a acestora, în confruntarea cu textele originale și, mai ales, ne informează asupra traducerilor rămase în manuscris, nepublicate, dar care acum, prin intermediul acestei ediții, au avut prilejul să vadă lumina tiparului. Cercetătorii au recuperat astfel posibilitatea ca „totul să apară ca întreg”, întocmai cum și-a dorit poeta, atunci când a predat manuscrisul planificat să apară la editura P.I.W.

La această minunată lucrare avem de făcut câteva observații: sunt unele erori care s-au strecurat nu din vina autorilor ediției, ci dintr-o neclară ordonare a materialelor depuse la arhivă. Astfel, s-a atribuit lui Eminescu paternitatea unui număr de unsprezece titluri de poezie populară: *Grzeszna ziemio...* (*Pământule păcătos*), p. 261; *Listeczku, rwany na części...* (*Foicică ruptă-n șapte*), p. 262; *Listeczku zielony...* (*Foaie verde ruptă-n trei*), p. 263; *Listku jabłoni słodkiej...* (*Frunză verde de măr dulce*), p. 264; *Liściu zielony z leszczyny...* (*Foaie verde de alun*), p. 265; *Nie bij, o, Boże...* (*Nu bate, Doamne, lumea*), p. 266; *Prosiłem ptaka...* (*Mă rugai de-o păsărea*), p. 267; *Ptaszku w wianeczku...* (*Păsărică cu cunună*), p. 268; *U wrót matki...* (*Pe la poarta maicii mele*), p. 269; *Zdawałoby mi sie, Zejdź, Boże...* (*Cobori, Doamne, pe pământ*), p. 270.

¹ M. Eminescu, *Poezje*, Varșovia, PIW, 1960 (reeditată în 1977); Kazimiera Hłakowiczówna, *Szeptem*, Varșovia, Czytelnik, 1966, p. 145.

² Vârcioroveanu, *op. cit.*, p. 96, 97.

Acestea fac parte din broșura de poezii populare *Kwiaty krwi*¹ (Flori de sânge). Eroarea se datorează faptului că au fost introduse în aceeași mapă cu poeziile lui Eminescu, deși poeta a făcut delimitarea între ele. Un astfel de dosar (dublet) am primit și noi de la poetă.

În aceeași idee, i se atribuie poetului Lucian Blaga paternitatea a cinci poezii populare²: *A w sadzie...* (*În grădina noastră*), p. 366; *Boże, Boże...* (*Doamne, Doamne*), p. 367; *Lesie najmilszy...* (*Pădure, dragă*), p. 368; *Nakochaj się*, p. 369; *Twoja tęsknota...* (*Dorul tău*), p. 370. Acestea nu fac parte din creația originală a lui Lucian Blaga, ci sunt cântece populare românești, culese de poet, fapt menționat clar și de traducătoare prin titlul: *Rumuńskie pieśni ludowe ze zbioru Lucjana Blagi* (Cântece populare românești din culegerea lui Lucian Blaga).

Apreciem întreprinderea deosebit de trudnică a celor trei cercetători-autori ai ediției, precum și a editurii A.L.G.O., ca pe o valoroasă contribuție privind atât istoria literaturii polone, cât și istoria relațiilor culturale polono-române.

¹ *Flori de sânge*, cântece ostășești transilvănene din timpul războiului din 1916-1918, culese de Aurel Esca și I. Iosif Șchiopu, prefață de O. Goga, editura Librăriei A. Stănciulescu, ș.a.; vezi și Vârcioroveanu, *op.cit.*, p. 40, 147.

² *Ibidem*.

Kazimiera Hłakowiczówna - Traduceri¹

ALECSANDRI, Vasile	<i>Strofy napisane na ściane</i> (Strofe scrise pe un părete)	„Twórczość”, 1976, nr.8
ANGHEL, Dimitrie	<i>Południe</i> (Amiaza)	„Świat”, 1967, nr.34
ARGHEZI, Tudor	<i>Pastel</i>	Informație din scrisoare (2)
BACOVIA, George	<i>Piano</i>	„Poezja”, 1968, nr.12
	<i>Pada śnieg</i> (Ninge)	„Poezja”, 1968, nr.12
	<i>Utrudzony</i> (Trudit)	„Poezja”, 1968, nr.12
	<i>Zimą</i> (Iarna)	„Poezja”, 1968, nr.12
	<i>Wiersze</i> (Versuri)	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.420
	<i>Gaudeamus</i>	„Twórczość”, 1967, nr.4
	<i>Ego</i>	„Zwierciadło”, 1968, nr.14
	<i>Echo romancy</i>	„Zwierciadło”, 1967, nr.34, și „Oficina Poetów”, Londra, 1974, nr.2
BLAGA, Lucian	<i>Miasta, arhipelagi, oceany</i> (Orașe, arhipelaguri, oceane)	„Poezja”, 1966, nr.7
	<i>Musze</i> (Scoici)	„Poezja”, 1966, nr.7
	<i>Pieśń przed zaśnięciem</i> (Cântec înainte de a adormi)	„Poezja”, 1966, nr.7
	<i>Pieśń snu</i> (Cântecului somnului)	„Poezja”, 1966, nr.7
	<i>Napis na nowym domu</i> (Inscripție pe o casă nouă)	„Życie literackie”, 1967, nr.9
	<i>Czterowiersz</i> (Catren)	„Twórczość”, 1967, nr.4
	<i>Staw</i> (Heleșteul)	„Wieści”, 1967, nr.13
BRESLAȘU, Marcel	<i>Budowanie</i> (Zidire)	„Życie literackie”, 1967, nr.9
	<i>Wartość marszu</i>	„Oficina Poetów”, Londra, 1974, nr.2
	<i>Poeta i świat</i>	„Twórczość”, 1976, nr.8
	<i>Zwrotki ku czci Wielkiej</i>	„Twórczość”, 1976, nr.8
	<i>Wiosny</i> (Stanțe în Marea Primăvară)	

¹ Tabelul publicat de Maria Vârcioroveanu în *O poetă care a iubit România - Kazimiera Hłakowiczówna*, București, Editura Printech, 2003, p. 144-146, este aici completat după: Kazimiera Hłakowiczówna, *Poezje_zebrane*, Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, operându-se corecturile necesare la capitolul M. Eminescu și L. Blaga. Titlurile aflate nepublicate, depuse de poetă ca texte dactilografiate, la biblioteca din Kórnik, le-am considerat ca fiind publicate în volumul editat la Toruń de editura ALGO, în 1999, cel mai sus citat.

	<i>Perla</i> (Perla)	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.409
	<i>Współrzędność</i>	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.410
CĂPRARIU, Alexandru	<i>Dedykacja</i> (Închinare)	„Kultura”, 1966, nr.19
CERNA, Panait	<i>Noc letnia</i> (Noapte de vară)	„Wieści”, 1967, nr.13
COȘBUC, Gheorghe	<i>Logika</i>	„Nurt”, 1966, nr.12
	<i>Śpiewka</i>	„Oficyna Poetów”, Londra, 1974, nr.2
EMINESCU, Mihail	<i>Spotkanie</i> (Revedere)	„Tygodnik Powszechny”, 1948, nr.7
	<i>Gwiazda</i> (La steaua)	„Dziś i jutro”, 1950, nr.9
	<i>Modlitwa</i> (Rugăciune)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.22 și în „Dziś i Jutro”, 1950, nr.10
	<i>Senne ptaki</i> (Somnoroase păsărele)	În vol. Eminescu, <i>Poezje</i> , Varșovia, PIW, 1960 și ediția a II-a, 1977
	<i>Dalekom jest od ciebie</i> (Departé sunt de tine)	„Twórczość”, 1960, nr.3
	<i>Wzdłuż nieparzystych topoli</i> (Pe lângă plopilor fără soț)	„Twórczość”, 1960, nr.3
	<i>Do gwiazdy</i> (La steaua care..)	În vol. Eminescu, <i>Poezje</i> , Varșovia, PIW, 1960 și ediția a II-a, 1977
	<i>Jedno mam jeszcze pragnienie</i> (Mai am un singur dor)	„Tygodnik Zachodni”, 1960, nr.12. Prima dată publicată în „Głos Pomorza”, 1948, nr.301 sub titlul <i>Jedyné życzenie</i>
	<i>Dlaczego nie przybywasz ?</i> (De ce nu-mi vii ?)	„Zwierciadło”, 1960, nr.29
	<i>Panad szczytami</i> (Peste vârfuli)	„Wieści”, 1967, nr.13
	<i>Bije północ</i> (Se bate miezul nopții)	„Twórczość”, 1967, nr.4
	<i>Więc jeśli w okna biją...</i> (Și dacă ramuri bat în geam...)	„Zwierciadło”, 1968, nr.14
	<i>Dojna</i> (Doina)	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.286
	<i>O, mamó !</i> (O, mamă !)	În vol. Eminescu, <i>Poezje</i> ,

FILIPPIDE, Alexandru FRUNZĂ, Eugen	<i>List</i> (Scrisoare) <i>Jakie to proste</i> (Atâta de simplu...) <i>Krajobraz muzyczny</i> (Peisaj muzical) <i>Co bym ja począł</i> (Ce m-aș face) <i>Preludium</i> <i>Nie chciałbym Ci rzec Addio</i> (N-aș vrea să-ți spun Adio) <i>Zmierzch</i>	Varșovia, PIW, 1960 și ediția a II-a, 1977; în vol. K. Hłakowiczówna, <i>Szeptem</i> , Varșovia, Czytelnik, 1966, p.145 „Współczesność”, 1967, nr.20 „Tygodnik Kulturalny”, 1966, nr.23 „Życie literackie”, 1967, nr.9, și în „Oficyna Poetów”, Londra, 1974, nr.2 „Zwierciadło”, 1968, nr.14, și în „Twórczość”, 1976, nr.8 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.356 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.355 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.357
GEORGESCU, Liana GOGA, Octavian	<i>Świątynia</i> (Templul) <i>Pieśń</i> (Dorurile mele) <i>Vita nuova</i> <i>Co śpiewa śmierć</i> (Cânta moartea) <i>Tristia</i>	„Świat”, 1967, nr.34 „Zwierciadło”, 1966, nr.27 „Za i Przeciw”, 1966, nr.44 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.374 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.375
GRIGURCU, Gheorghe IOSIF, Șt. O.	<i>Ojczyzna</i> (Patria) <i>Do równiny</i>	„Kultura”, 1966, nr.19 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.436
ISANOS Magda	<i>Pastel</i> <i>Aniol Światłości</i> (Înger din lumină) <i>Powrót</i> (Întoarcere) <i>Smutna obfitość</i> (Belșug trist) <i>Życzenie</i> (Dorința) <i>Kwiaty i każde świata</i> <i>świtliste znaczenie</i> (Florile și fiecare sens luminos al	„Świat”, 1967, nr.34 „Poezja”, 1967, nr.6 „Poezja”, 1967, nr.6 „Poezja”, 1967, nr.6 „Poezja”, 1967, nr.6 „Życie literackie”, 1968, nr.14

	lumii) <i>Nie osypujcie się, kwiaty</i> (Nu vă scuturați, florilor !) <i>Modlę się o pokój</i> (Pentru Pace mă rog) <i>To są oni, ci ubodzy</i> (Ei sunt săracii) <i>Wieczorami</i> (Serile) <i>Chmury</i> (Norii)	„ <i>Życie literackie</i> ”, 1968, nr.14 „ <i>Za i Przeciw</i> ”, 1968, nr.15 „ <i>Za i Przeciw</i> ”, 1968, nr.15 „ <i>Za i Przeciw</i> ”, 1968, nr.15 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.448
MACEDONSKI, Alexandru	<i>Rondo przedmiotów</i> (Rondo lucrurilor) <i>Najada Wariant I</i> <i>Najada Wariant II</i>	„ <i>Tygodnik Kulturalny</i> ”, 1967, nr.19 Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.421 „ <i>Tygodnik Kulturalny</i> ”, 1967, nr.19
PARASCHIVESCU, Miron Radu	<i>Chaos i precyzja</i>	„ <i>Tygodnik Kulturalny</i> ”, 1966, nr.23
SORESCU, Marin	<i>Muszla</i> (Scoica) <i>Szekspir</i> (Shakespeare)	„ <i>Życie literackie</i> ”, 1968, nr.51-52, și în „ <i>Oficyna Poetów</i> ”, Londra, 1974, nr.2 „ <i>Życie literackie</i> ”, 1968, nr.51-52, și în „ <i>Oficyna Poetów</i> ”, Londra, 1974, nr.2
SPERANȚIA, Eugen	<i>Sonet</i>	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.454
STOE, Nicolae	<i>Śnieg i trawa</i>	„ <i>Kultura</i> ”, 1966, nr.19
TOPÂRCEANU, Gheorghe	<i>Zazdrość</i> (Gelozie)	„ <i>Życie literackie</i> ”, 1968, nr.9
VĂCĂRESCU, Ienăchiță	<i>W ogródku</i> (Într-o grădină)	„ <i>Nurt</i> ”, 1966, nr.12

Kazimiera Hłakowiczówna - Traduceri din poezia folclorică românească

*Kwiaty Krwy. Zbiór Pieśni żołnierskich siedmiogrodzkich z czasu Wielkiej Wojny 1914-1918*¹

¹ *Flori de sânge. Culegere de cântece ostășești transilvănene din timpul marelui război dintre anii 1914-1918*, adunate de Aurel Esca și Ion Iosif Șchiopul. Cu o prefață de Octavian Goga. București: Editura Librăriei A.A. Stănciulescu, f.a.

<i>Listeczku rwany na części...</i>	(Foicică ruptă-n șapte)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>U wrót matki...</i>	(Pe la poarta maicii mele)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Liściu zielony z leszczyny...</i>	(Foaie verde alun)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Ptaszku w wianeczku...</i>	(Păsărică cu cunună)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Na górze Felaka</i>	(Pe dealul Feleacului...)	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.396
<i>Listeczku zielony...</i>	(Foaie verde ruptă-n trii)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Prosiłem ptaka...</i>	(Mă rugai de-o păsărea)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Matko, kędy ja idę...</i>	(Maică, pe unde merg eu...)	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.395
<i>Grzeszna ziemio...</i>	(Pământule păcătoș)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Nie bij, o, Boże...</i>	(Nu bate, Doamne, lumea)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Listku jabłoni słodkiej...</i>	(Frunză verde de măr dulce)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6
<i>Zejdź, Boże...</i>	(Cobori, Doamne, pe pământ)	„Tygodnik Powszechny”, 1947, nr.6

Kolędy rumuńskie z okolic Făgărașu¹, zebrane w 1963, w m.Jara, pow. Kluź

Trei colinde fără titlu	Despre Sfântul Petru și Dumnezeu	„Za i Przeciw”, 1966, nr.51-52
	Vine Moș Crăciun	„Za i Przeciw”, 1966,

¹ Colinde românești din zona Făgăraș, localitatea Iara, regiunea Cluj, culese în anul 1963.

	Maica Domnului plânge pentru păcătoși	nr.51-52 „Za i Przeciw”, 1966, nr.51-52
<i>Owczarczyk</i>	Ciobănașul	„Wieści”, 1966, 14
<i>Trzy [rumuńskie] pieśni ludowe // Trei cântece populare</i>		
<i>Pieśń rekrucka z Siedmiogrodu z 1892 r.</i>	Cântecul recrutului din Transilvania, 1892	„Za i Przeciw”, 1967, nr.46
<i>Lament na grobie młodzińca, pow. Nasaud, 1892 r.</i>	Bocet la mormântul unui tânăr, regiunea Năsăud, 1892	„Za i Przeciw”, 1967, nr.46
<i>Lament, Jara, pow. Kluż, 1963 r.</i>	Bocet din Iara, reg. Cluj., 1963	„Za i Przeciw”, 1967, nr.46
<i>Ludowe pieśni rumuńskie // Cântece populare românești</i>		
<i>Preśmiewka, Jara, pow. Kluż, 1963</i>	Strigături de joc, din Iara, zona Cluj, cules în 1963	„Za i Przeciw”, 1967, nr.34
<i>Dwie pieśni taneczne, Jara, pow. Kluż, 1963</i>	Două cântece de joc, Iara, reg. Cluj, 1963	„Za i Przeciw”, 1967, nr.34
<i>Rośnij, lesie, Dojna z Jary, pow. Kluż, 1963</i>	Crești, pădure, Doină din Iara, reg. Cluj, 1963	„Za i Przeciw”, 1967, nr.34
<i>Kraju, kochany... Jara, pow. Kluż, 1963</i>	Țărișoara mea, iubită, Iara, reg. Cluj, 1963	„Za i Przeciw”, 1967, nr.34
<i>Pieśń miłosna, Jara, pow. Kluż, 1963</i>	Cântec de dragoste, Iara, reg. Cluj, 1963	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.404
<i>Modlitwy dziecinne // Rugăciuni pentru copii</i>		
Modlitwa poranna	Rugăciunea de dimineață	„Za i Przeciw”, 1967, nr.22
Modlitwa wieczorna	Rugăciunea de seară	„Za i Przeciw”, 1967, nr.22
Modlitwa po jedzeniu	Rugăciunea de după fiecare masă	„Za i Przeciw”, 1967, nr.22
Modlitwa za rodziców	Rugăciunea pentru părinți	„Za i Przeciw”, 1967, nr.22

Nedziela - Modlitwa Rugăciunea de duminică „Za i Przeciw”, 1967,
nr.22

Wielkanocne pieśni rumuńskie // Colinde românești de Paști

<i>Chrystus z martwychwstał</i>	Hristos a Înviat !	„Za i Przeciw”, 1967, nr.13
<i>Pieśń Wielkanocny, Siemiogród, 1901 r.</i>	Priceasnă din Transilvania, 1901	„Za i Przeciw”, 1967, nr.13
<i>Zmartwychwstanie Twe...</i>	Învierea Ta, Hristoase	„Za i Przeciw”, 1967, nr.13
<i>Radość uczniom Swym...</i>	Bucuria ucenicilor săi...	„Za i Przeciw”, 1967, nr.13
<i>Motet Wielkanocny</i>	Motet de Înviere	„Za i Przeciw”, 1967, nr.13
<i>Usnąwszy ciałem jak śmiertelni</i>	Cu trupul adormind ca un muritor	„Za i Przeciw”, 1967, nr.13

*Rumuńskie pieśni ludowe ze zbioru Lucjana Blagi // Cântece populare românești din
Culegerea lui Lucian Blaga*

<i>Boże, Boże...</i>	Doamne, Doamne	„Życie literackie”, 1969, nr.26
<i>Q z sqdzie...</i>	În grădina noastră	„Życie literackie”, 1969, nr.26
<i>Lesie najmilszy...</i>	Pădure, dragă	„Życie literackie”, 1969, nr.26
<i>Twoja tęsknota...</i>	Dorul tău	„Życie literackie”, 1969, nr.26
<i>Nakochaj się</i>		„Życie literackie”, 1969, nr.26

Pieśni na Boże Narodzenie ¹// Colinde de Crăciun

<i>Ach, co za cudowna Wieść !</i>	O, ce veste minunată !	Kazimiera
Wariant I	Varianta I	Hłakowiczówna, <i>Poezje</i>
Wariant II	Varianta II	<i>zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.399

¹ Lucian Blaga, text dactilografiat, se publică pentru prima oară în volumul Kazimiera Hłakowiczówna, *Poezje zebrane*, Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.371.

<i>Narodził się Pan...</i>	Auzit-am auzit, că s-a născut Domn...	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.400
<i>Z gwiazdy prześwieca</i>	Steaua sus răsare...	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.401
<i>Dziś narodził się Chrystus</i>	Astăzi s-a născut Hristos !	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.401
<i>Gdy mędrcy ruszyli</i>	Dacă magii au plecat	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.402
<i>Trzej pasterze...</i>	Trei păstori se întâlnią	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.402
<i>Dalej, wstawajcie...</i>	Sculați, sculați, boieri mari, Florile dalbe	Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Poezje zebrane</i> , Toruń, ALGO, 1999, Tom IV, p.403
<i>Kołysanka moldawska</i>	Cântec de leagăn din Moldova	„Wieści”, 1967, nr.31
<i>Muresz, Muresz...</i>	Mureș, Mureș	„Wieści”, 1967, nr.31